

EDITAT CU SPRIJINUL AGENȚIEI NAȚIONALE
PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

GEORGE BĂDĂRĂU. A debutat în revista *Luceafărul* (1974). Este membru al Uniunii Scriitorilor și al Academiei de Științe, Literatură și Arte, Oradea (ASLA). Prezent în antologii cu poezii în limba română și în limba engleză, traduceri, epigrame, poeme în stil haiku și tanka. A primit premiul „Novalis” (Germania, 2003) pentru popularizarea operei marelui scriitor. Dintre volumele sale: • poezie: *Insomnia ceasornicului*, Ed. Eminescu, București, 1982; *Singurătatea clopotelor*, Ed. Junimea, Iași, 1987; • eseu: *Fantasticul în literatură*, Ed. Institutul European, Iași, 2003; • literatură didactică: *Limba română pentru toți elevii*, Ed. Alfa, Iași, 2000.

George Bădărău: *Modernismul interbelic*

© 2005 Institutul European, Iași

www.euroinst.ro

INSTITUTUL EUROPEAN

Iași, str. Cronicar Mustea nr. 17, 700198, C.P. 161

euroidit@hotmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

BĂDĂRĂU, GEORGE

Modernismul interbelic / George Bădărău. -

Iași : Institutul European, 2005

Bibliogr.

ISBN 973-611-359-0

821.135.1.09

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMANIA

1. Conceptul de *modernism* / 5
 2. Modernismul lovinescian / 8
 3. *Sburătorul* / 11
 4. Trăsăturile modernismului românesc / 14
 5. Conceptul de *specific național* / 19
 6. Neosămănătorismul / 23
 7. Tradiționalismul / 24
 8. Pastelul „psihologic” / 27
 9. Poezia de factură religioasă / 29
 10. Sonetul / 31
 11. Tradiționalismul lui Blaga / 33
 12. Gândirea și gândirismul / 35
 13. Reviste și grupări literare interbelice / 38
 14. Poezia interbelică / 41
 15. Arta poetică / 50
 16. Poezia „esteticii urâtului” / 55
 17. Poezia filosofică / 58
 18. Poezia expresionistă / 62
 19. Balada / 64
 20. Poezia ermetică / 67
 21. Romanul românesc interbelic / 70
 22. Romanul obiectiv / 79
 23. Romanul subiectiv / 88
- Bibliografie / 94

e. Modernitate

Teoria sincronismului a fost elaborată prin adoptarea teoriei imitației, a sociologului francez Gabriel Tarde. E. Lovinescu cere ca literatura română să părăsească *tradiționalismul* sămănătorist și să se înscrie în *modernitate*, prin preluarea celor mai noi forme promovate de literatura europeană (Mircea Anghelescu, Cristina Ionescu, Gheorghe Lăzărescu, f.a.).

f. Origini hispano-americe

În sens restrâns, *modernismul* este o mișcare literară constituită în spațiul hispano-american, la sfârșitul secolului al XIX-lea, în jurul poezilor Ruben Dario și Antonio Machado, mișcare orientînd poezia spre o estetică a sincerității și rafinamentului: un simbolism muzical verlainian. Modernismul subsumează curentele de avangardă: simbolism, futurism, expresionism, imagism, dadaism, suprarealism, constructivism (Irina Petraș, 1996).

g. Orientări moderniste

Fiecare epocă spirituală are *modernismul* său. Orientările moderniste desemnează mișcările ideologice, artistice și literare, care tind spre ruperea legăturilor de tradiție prin atitudini anticlasice, antitraditionale, anticonservatoare. Modernismul presupune refuzul, contestația, antiteza trecutului și introduce discontinuitatea, schimbarea (Adrian Marino, 1969).

h. Vocația negativistă a modernismului

În mișcările de avangardă literară „distructive”, „anarhiste” se ajunge la valorizarea nonvalorii estetice. Devin valori inexpressivul, urîtul, păcatul, viciul, tot ce contribuie la negarea, degradarea, degenerarea *operei literare*. În locul acestora sînt elogiante conceptele opuse: *antiarta, antiliteratura*.

i. Național / universal

Prin modernizare înțelegem europeanizare. Caracterul *național* există obiectiv, ca un dat psihic, un implicit antropologic. Moderniștii români consideră esteticul o valoare în sine și pentru sine, valorifică spiritul creației autohtone, dezlănțuie acțiuni în favoarea autonomiei esteticului.

j. Sincronism – Diferențiere

Modernizarea a însemnat *sincronizarea* formelor locale de viață cu cele tipice europene. În epocă, sincronismul și diferențierea echivalau cu disocierea esteticului de nonestetic. În timp ce orientările tradiționaliste subordonau esteticul ideologicului, modernismul implica înfăptuirea condiției estetice așa cum au înțeles-o Arghezi, Bлага, Philippide, Fundoianu, Vinea, Maniu.

k. Consonanța dintre trăire și operă

Contextul social-politic are în centru problema specificului național care declanșează o dispută în jurul următorilor termeni: etic / estetic; estetic / social / politic; național / universal; tradițional / modern. Modernitatea implică și legătura dintre creația artistică și mediul social care o generează, dintre textul literar și emoția estetică.

a. Critica impresionistă

E. Lovinescu a întemeiat o critică *impresionistă* bazată pe relativism estetic și diferențiere, după metoda „centripetism estetic”. Mai întâi a analizat nucleul *inefablil* al operei, apoi straturile ei, într-o analiză concentrică, fără detalii biografice și elemente colaterale creației.

b. Modernismul

Modernismul este un concept fondat, explicat, aplicat de E. Lovinescu în *Istoria civilizației române moderne* (vol. I-III, 1924, 1925) și în *Istoria literaturii române contemporane*, în care a susținut sincronizarea literaturii române cu literatura europeană prin împrumut și imitație, autonomia esteticului, teoria diferențierii și cea a mutației valorilor estetice.

c. Teoria sincronismului

Influențat de Gabriel Tarde, criticul promovează sincronizarea literară și culturală cu Occidentul, prin *imitarea* formelor, dar și prin *diferențierea* la care participă factorul etnic și originalitatea autorului. Manifestările de cultură ale unei epoci se dezvoltă din perspectiva unui *spirit al veacului*, sînt modelate de o tendință sincronă, ceea ce explică existența unor trăsături similare la mai multe opere, autori, teme, procedee din spații culturale diferite.

d. Modernismul teoretic / de avangardă

Manifestările artistice ale unei perioade sînt consonante fiindcă sincronismul exprimă o tendință unificatoare și integratoare, centripetă. Observînd complexitatea fenomenului, E. Lovinescu a făcut distincție

între *modernismul teoretic*, practicat la *Sburătorul*, sub forma unei „bunăvoinți principale față de toate fenomenele de diferențiere literară și *modernismul de avangardă și experimental* al unor reviste avangardiste de atitudine radicală: *Punct, Integral, Contimporanul, Unu*.

e. Teoria imitației

În epoca modernă, orice formă de artă apărută într-un centru artistic se propagă aproape instantaneu în toată Europa, iar viața culturală devine omogenă. Lovinescu a aplicat fenomenului cultural românesc, teoria imitației, care trebuie să se facă de sus în jos, de la interior la exterior (cap. VI, *Istoria literaturii române contemporane*).

f. Diferențiere

Un „spirit al veacului” reprezintă întotdeauna totalitatea condițiilor materiale și morale „ce configurează într-o epocă viața popoarelor europene”. Susținînd adoptarea formelor, criticul recomandă și *adaptarea* lor, întrucît „imitația simplă, fără asimilare, nu reprezintă o reluare pozitivă”. Sincronizarea cu literatura europeană presupune *diferențiere*, datorată factorului etnic și originalității scriitorului.

g. Critica: diacronică / sincronică

Deși Lovinescu susține o critică *istorică* (diacronică) privind creațiile trecutului, raportate la sensibilitatea timpului cînd au fost create și la contextul cultural, preferă totuși o critică *sincronică*. Nu avem o relație directă cu acea perioadă, ci una intermediată, aproximată. De aceea e preferabilă critica sincronică, lucrînd în „materie vie” și vorbind în numele unei sensibilități vii.

h. Aversiuni

Criticul respinge sămănătorismul și poporanismul, care neglijează valoarea estetică în favoarea valorilor etice și sociale și consideră poezia sămănătoristă anacronică, în

G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu. Gruparea de la *Sburătorul* devenise foarte apreciată, iar noua serie a revistei nu mai era considerată revista „celor ce vin”, ci revista „celor ce au venit” și au deja o personalitate bine conturată. Era o revistă de critică și de atitudine, necesară în disputele literare și ideologice.

e. Poezie și proză

A fost publicat și susținut poetul *dificil* I. Barbu, dar în general se publica o poezie directă, de „notație”, de „atmosferă”, „senzorialistă”, cu accent pe intelectualizare și interiorizare. Proza pornea de la principiul sincronismului și al autoțomismului estetic. În romanul modern, E. Lovinescu vedea investigarea unei psihologii complicate.

f. Cenaclul „Sburătorul”

Cenaclul a sprijinit debutanții, și-a propus revizuirea clasicilor, lupta împotriva autohtonizării, provincializării literaturii, urmărea obiectivarea, citadinizarea prozei, reflexivizarea poeziei, actualizarea dimensiunii europene a acesteia, înnoirea limbajelor artistice, evidențierea originalității naționale a creației românești.

g. Concluzii

Sburătorul a susținut adaptarea, la noi, a ultimelor formule artistice din Occident, racordarea literaturii române la *spiritul veacului*. În cuprinsul acestui concept, factorii psihici căpătau prioritate asupra celor materiali, economici și sociali. Revista a desfășurat o critică realistă împotriva romantismului reacționar, antiorășenesc.

- realizarea sincronizării culturale și literare cu Occidentul (prin imitația formelor)
- susținerea caracterului fluctuant al valorilor estetice sub presiunea factorilor istorici
- revizuirea clasicilor și sprijinirea debutanților
- obiectivarea și citadinizarea prozei
- reflexivizarea și subiectivizarea poeziei